

LUDOVÍT FELD

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

ART & HOLOCAUST

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

Ludovít Feld (*1904 – † 1991) bol slovenský maliar. Narodil sa v početnej židovskej rodine. V ôsmich rokoch mu bolo diagnostikované nanosomia pituitaria – hypofýzárne trpaslivosť. Navštevoval vyššiu reálnu školu a kreslenie ho učil Samo Oravec. V tom istom čase navštevoval aj vychýrenú kresliarsko-grafickú školu Eugena Króna pri Východoslovenskom múzeu. Geniálne kresliarske nadanie ho predurčilo pre štúdium grafiky na Akadémii výtvarných umení v Budapešti. Profesormi mu boli Viktor Olgay Martika a Nándor Lajos Varga. Po návrate zo štúdií späť do Košíc sa v roku 1933 stal členom Kazinczyho spoločnosti a hneď potom sa prezentoval spoločnou výstavou s Alžbetou Groszovou a Imrichom Oravcom. V roku 1935, už ako zrelý a vyprofilovaný výtvarník, založil súkromnú výtvarnú školu. Medzi jeho žiakov patrili napríklad Alexander Eckerdt, Jozef Haščák, Július Hegyessy a Arpád Račko. Počas druhej svetovej vojny v roku 1944 ho s rodinou deportovali do koncentračného tábora v Osvienčime. V Osvienčime zahynulo dvadsať jeho príbuzných. Rodičia, bratia, sestry. Ludovítovi s číslom A7740 vytetovaným na ľavom predlaktí a jeho dvom súrodencom – Ignácovi a Fride sa nakoniec podarilo prežiť. Nebyť kresliarskeho talentu, pravdepodobne by sa konca vojny nikdy nedočkal. V koncentračnom tábore vďaka svojmu trpasličiemu vzrastu upútal pozornosť doktora Jozefa Mengeleho. Nacistický anjel smrti ho zaradil do baruku medzi deti, no keď zistil, že ide o nadaného umelca, urobil si z neho svojho osobného kresliča a maliara. V koncentračnom tábore musel zakresťovať aj Mengeleho pokusy na ľuďoch, no žiadna z týchto kresieb nebola neskôr objavená. Niektoré na základe spomienok vytvoril znova. Keď Nemci v Osvienčime na konci vojny pred svojím odchodom zabíjali zajatcov, zachránil Feld pätnásť detí, s ktorými býval v baruke. Jedno ráno, keď ich volali na nástup, deti presvedčil, aby tam nešli. Desať dní a nocí sa spolu skrývali pod najspodnejšími pričňami. V zime a bez jedla. Po vojne žil so sestrou Fridou istý čas v Bratislave. V roku 1949 sa znovu vrátil do rodnych Košíc a začal pôsobiť vo výtvarnom spolku Svojina. Istý čas býval v podkroví domu svojho priateľa a mecenáša Vojtecha Löfflera. Vytvoril stovky kresieb, perokresieb, akvarelov, litografií a grafik so zákrutami Starého mesta, Dómu sv. Alžbety, divadla, ale aj rôznych krajínok a portrétov.

Ludovít Feld zomrel vo veku 87 rokov, 18. mája 1991. V Košiciach pripomína geniálneho umelca pamätník a miesto medzi Drevným trhom, Senným trhom, Rooseveltovou ulicou a ulicou Protifašistických bojovníkov, ktoré od septembra 2018 nesie meno Feldov park.

24. 2. – 2. 4. 2023

Vernisáž 24. 2. 2023 o 17.00

Elektráreň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk
www.eeagrants.sk
www.tatragaleria.sk

ADOLF FRANKL

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

ART & HOLOCAUST

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

Adolf Frankl (*1903, Bratislava – † 1983, Viedeň)

Slovenský maliar židovského pôvodu. V roku 1920 sa v Bratislave zapisuje na Školu umeleckých remesiel, kde študuje pod vedením profesorov Františka Reichentála, Gustáva Mallého, Ľudovíta Fullu a Jozefa Vydru. Niekoľko semestrov študuje i na Technickej univerzite v Brne. Pracuje na čiastočný úväzok ako plagátový výtvarník a karikaturista. O rok neskôr sa pripája k otcovej firme na dekoráciu interiéru a čalúnenie. V roku 1933 sa ožení s Renée Nachmias, s ktorou majú neskôr spolu tri deti. Vlastnú firmu na dekoráciu interiérov zakladá v roku 1937. V rokoch 1940 – 1941 mu firmu vyvlastnia (arizácia) v súlade so zákonmi fašistického Slovenského štátu. Dňa 28. septembra 1944 je v Bratislave s celou rodinou zatknutý. Na druhý deň je deportovaný do koncentračného tábora v Seredi na Slovensku. Začiatkom novembra 1944 je zo Serede deportovaný do tábora Auschwitz-Birkenau na území Poľska. Po oslobodení Osvienčimu Červenou armádou sa v apríli roku 1945 vracia do rodného mesta – Bratislavy, kde začína svoj umelecký cyklus *Vízie z inferna* – Umenie proti zabudnutiu. V roku 1946 obnovuje svoju spoločnosť, ktorú mu komunistický režim znárodnil koncom 40. rokov. Na prelome rokov 1949 – 1950 so svojou rodinou emigruje do Viedne. Striedavo býva vo Viedni a New Yorku, od šesťdesiatych rokov v Nemecku. Zomiera 18. augusta 1983 vo Viedni v Rakúsku.

Autor vydal mnoho spisov, v ktorých informuje o zverstvách, ktoré zažil v Osvienčime. Svoje traumatické zážitky spracoval vo svojich dielach. V rokoch 1930 až 1982 a pred cyklom *Vízie z inferna* – Umenie proti zabudnutiu Frankl vytvoril množstvo kresieb, akvarelov a karikátúr. Zobrazujú scény z každodenného židovského života, kaviarne, ako sú Hawelka a l'Europe vo Viedni, železničné stanice, súdne siene a Dorotheum, slávny aukčný dom vo Viedni. Adolf Frankl chcel svojimi dielami o holokauste vtýčiť akýsi pamätník pre všetky národy sveta.

24. 2. – 2. 4. 2023

Vernisáž 24. 2. 2023 o 17.00

Elektráreň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk
www.eeagrants.sk
www.tatragaleria.sk

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

Autorka v tejto inštalácii voľne pokračuje a nadväzuje na dlhodobý otvorený projekt Prach si a v prach sa obrátiš (na ktorom priebežne pracuje od roku 2010) a dopĺňa ho o Premeny tela a Obzory. Vystavované diela sú výberom z týchto troch inštalácií. S cieľom obohatiť inštaláciu o nový aspekt, ktorý by podčiarkol základnú myšlienku vzniku a zániku, vzniklo video ako jej neodmysliteľná súčasť.

Inštalácia má viac významov. Znárodňuje na jednej strane prostredníctvom ženského tela univerzálne platný príbeh človeka – ženy, predovšetkým jej neutíchajúcu túžbu po návrate k svojej podstate a stotožneniu s prírodou. Minulosť, prítomnosť a budúcnosť je navzájom spätá, oslobodená od rušivých prvkov civilizácie. Zvýraznený je prírodný – prirodzený, ale zároveň duchovný aspekt človeka v kontrastoch s použitím čisto bielej a béžovej farby objektov a sivej farby kresieb. Fyzické telo ženy sa mení až na čiaru a stráca sa. Stane sa súčasťou prírody, v čase aj v priestore. V realizovaných objektoch ženského tela prevláda použitie mäkkého materiálu – plátna. Má symbolizovať ženský princíp. Pre realizáciu videa vybrala autorka kameňolom – pevný materiál. Má symbolizovať mužský princíp. Prelínanie týchto dvoch princípov vytvára symbiózu. Striedanie statických a dynamických prvkov v jednotlivých figurách je ale v protiklade a vytvára zvláštne napätie, ktoré je odrazom súčasnej nepokojnej doby a varovaním pred nepredvídateľnými udalosťami, ktoré by mohli túto symbiózu narušiť a zničiť nielen ľudskosť, ale aj celú civilizáciu.

Video vzniklo v spolupráci: Anna Hausová, Jaroslav Ondo, Tomáš Telepák

Anna Hausová (*1956) pochádza, žije a tvorí v Prešove.

Venuje sa tvorbe inštalácií, kresbe, maľbe, grafike, soche, ilustrácii a textilu.

ANNA HAUSOVÁ OBZORY

24. 2. – 2. 4. 2023

Vernisáž 24. 2. 2023 o 17.00

Elektráreň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk

www.eeagrants.sk

www.tatragaleria.sk

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

ELENA LAZINOVSKÁ

Elena Lazinová (1903 – 2000) sa narodila do rodiny Ludvighovcov. Svoje umelecké meno začala používať až po II. svetovej vojne. Ľudovú školu a gymnázium navštevovala v Ružomberku. Súkromne študovala maliarstvo u rádovej sestry Auxilie, absolventky parížskej Akadémie Julien. Výtvarné vzdelanie získala v rokoch 1924 až 1926 na Akadémii výtvarných umení v Drážďanoch u prof. Wilhelma C. A. Zimmera. V roku 1927 začala pôsobiť ako učiteľka v Chuste na Podkarpatskej Rusi. Stretla sa tam s maliarom Jozefom Bokšayom, ktorý pôsobil v Užhorode. V roku 1932 spoluorganizuje štrajk robotníkov v Chuste, kde v roku 1936 usporiadala svoju prvú výstavu obrazov.

Po oslobodení pokračovala ako riaditeľka školy v Komjatnej, od roku 1946 ako vedúca školského inšpektorátu v druhom bratislavskom obvode. Opätovne sa vracia k výtvarnému štúdiu – na Oddelení kreslenia a maľovania SVŠT u prof. Jána Mudrocha, Gustáva Mallého a Kolomana Sokola, ktoré ukončila v roku 1951. V ďalšom roku pôsobila na Pedagogickej fakulte Slovenskej univerzity (dnes UK) ako stredoškolská profesorka kreslenia a deskriptívnej geometrie. Od roku 1954 tvorila vo voľnom povolání. V roku 1957 vystavila súbor povstaleckých krajinomalieb. Intenzívne sa venovala študijným cestám a krajinárskym podnetom v Tunisku a Juhoslávii. Vo Francúzsku nadviazala vynikajúce kontakty s predstaviteľmi kultúrnej diplomacie. V roku 1968 jej požičiava svoj parížsky ateliér Pablo Picasso, pretože odišiel za keramikou do Vallauris.

V 70. rokoch sa plne realizovali Lazinovej kvality ako autorky tém a podnetov protifašistického zápasu. Na výstave uvedieme cyklus Výjavy z koncentráku. V tvorbe nachádzame diela odsudzujúce holokaust a hrôzy II. svetovej vojny poukazujúce na zverstvá fašistov. Za svoju tvorbu s touto tematikou získala ocenenie Veľká cena Grand Prix – Lyon 1976.

24. 2. – 2. 4. 2023

Vernisáž 24. 2. 2023 o 17.00

Elektráreň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk

www.eeagrants.sk

www.tatragaleria.sk

BORIS NÉMETH

„SRDCOM SLOVÁK“

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

ART & HOLOCAUST

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

Boris Németh (1979) vyštudoval fotografiu na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave, kde ukončil aj postgraduálne štúdium v roku 2011. V súčasnosti tam pôsobí ako učiteľ fotožurnalistiky na čiastočný úväzok. V časopise Týždeň pôsobí ako fotoreportér od roku 2006, pričom vystavuje na Slovensku aj v zahraničí. Okrem viacerých fotografických ocenení (Fotograf roka 2011, Czech press foto, World Press Photo...) je zastúpený v zbierkach Slovenskej národnej galérie, Stredo-európskeho domu fotografie Bratislava a Nadácie VÚB. Vydal viacero publikácií z posledných: 2016 – Identita, Vlast', Premeny Slovenska, 2018 – Európa, Krajina – Premeny Slovenska, Hej Slováci!, Jar, ktorá zmenila Slovensko, 2020 – Bratislava – Košice a späť, 2021 – Paradoxy fotografických obrazov Borisa Németha.

S dokumentom a fotožurnalistikou pracoval vo viacerých autorských cykloch a seriáloch. Vytvoril fotografiu, v ktorej zachytíte paradoxy doby, s typickým némethovským sarkazmom, humorom, ktorý mrazí, je neľahké. Boris Németh má obrovský cit pre zachytenie momentu a detailu, ktorý bežný človek prehliadne bez povšimnutia. Keď pridáme skvelú kompozíciu a provokatívnu farebnosť, niet sa čo diviť, že množstvo fotografií získalo ocenenia, aj tie najvyššie.

Výber fotografií na komornej výstave Borisa Németha v rámci projektu ART&HOLOCAUST síce priamo s témou nesúvisí, ale absurdné zábery zo súčasného Slovenska sú varovným signálom pre dnešok. Navonok neškodné pochody s provokatívnymi heslami a správaním, pripomínajú tmné tridsiate roky slovenského štátu.

Sú varovným mementom pre súčasnú mladú generáciu, ale aj tých starších, ktorí sú nepoučiteľní. Dobré ich vystihol Aurel Hrabušický v publikácii Premeny Slovenska: „Jeho fotografie často vzbudzujú úsmev, sú „postmoderne“ odľahčené, ale pri bližšom pohľade je v nich dôvodov na znepokojenie viac než dosť.“

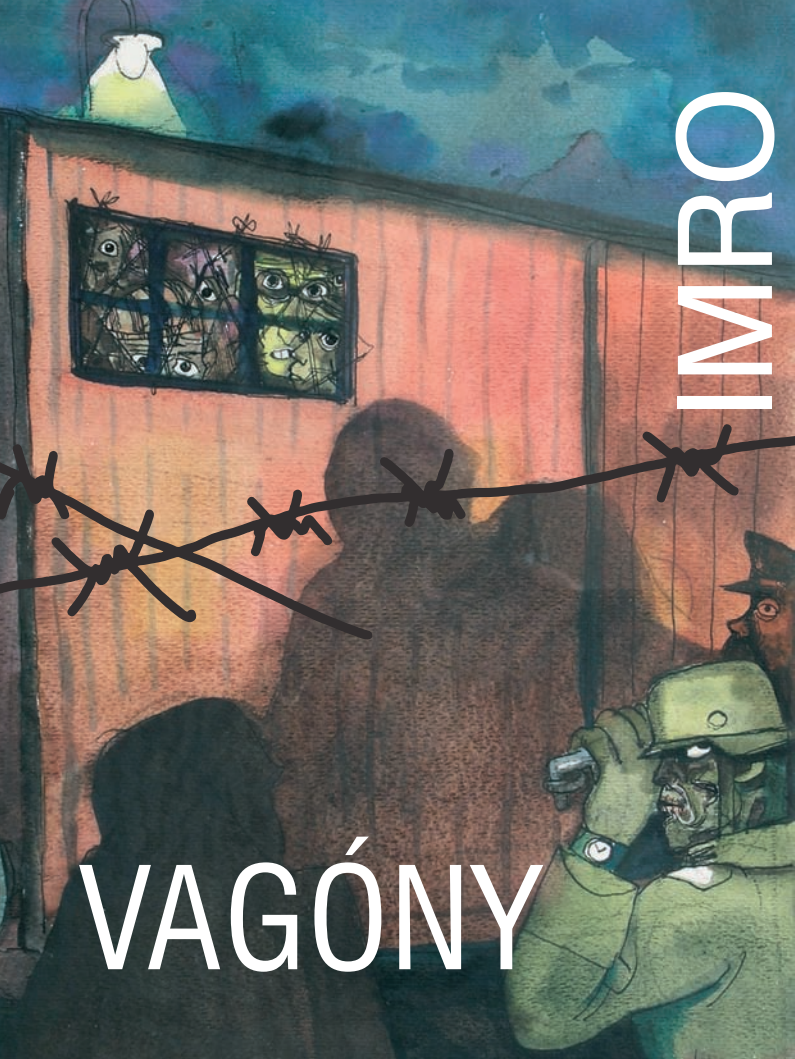
24. 2. – 2. 4. 2023

Vernisáž 24. 2. 2023 o 17.00

Elektráreň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk
www.eeagrants.sk
www.tatragaleria.sk

IMRO

WEINER-KRÁL'

VAGÓNY

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

ART & HOLOCAUST

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

Imro Weiner-Král' (1901 – 1978) bol maliar a grafik, predstaviteľ slovenského výtvarného nadrealizmu a secesného expresionizmu, pri ktorom sa inšpiroval folklórom, vidiekom, malomestom, ale aj životom v židovskom gete. V rokoch 1919 – 1922 študoval na Českom vysokom učení technickom a na Umelecko-priemyselnej škole v Prahe architektúru a maliarstvo. Od roku 1922 na Akadémii výtvarných umení v Düsseldorfe. V roku 1923 prešiel na Akadémiu výtvarných umení v Berlíne. Od roku 1924 študoval na École des Beaux-Arts. V roku 1939 pripravoval Weiner-Král' výstavu vo Francúzsku, avšak historické udalosti sa vyvinuli takým tempom, že sa rozhodol v krajine zostať a pridať sa k ilegálnemu odboju. Vyrábал falošné doklady a potravinové lístky pre ľudí na úteku a kamarátov vo francúzskych koncentračných táboroch. V tom čase si zhotovil doklady na meno Král' a po vojne si ho ponechal ako druhé priezvisko. Na jeho obrazoch tak namiesto podpisu alebo inícíálok niekedy vidíme iba korunku. Počas turbulentných vojnových rokov okrem malieb krajinných scenérií sledoval pohyby nemeckých vojsk. Diela Imra Weinera-Kráľa zachytávajú pomocou snových symbolov život na slovenskom vidieku, tematizujú umelcov židovský pôvod a približujú spoločenské problémy tej doby. Okrem maľby sa venoval tiež grafike, ilustrácii a plagátu. Jeho dielo vyvrcholilo humanistickými kompozíciami spájajúcimi lyrické, baladické a dramatické videnie sveta. Slovenskú skutočnosť sa snažil zachytiť premyslene a s hlbokým sociálnym odkazom. Od roku 1950 boli jeho diela skôr optimistické – prežiarené úprimnou radosťou a tichou „krásou bohatého vnútorného života“, a pritom blízke surrealisticko-poetickému ponímaniu, zobrazujúce radosť zo života, kvety, lúky a ženský akt.

Vznikli však aj maliarske cykly s katastrofickými víziami, resp. varovnými témami (grafický cyklus Cyklón, ďalej Atóm, Krivkajúca smrť) a ku tragédii Židov v druhej svetovej vojne cyklus Vagóny. Cyklus obrazov Vagóny či Krivkajúca smrť vznikol pod tlakom zobraziť nepredstaviteľné. Je svedectvom toho, čo sa stalo a čo sa môže hocikedy zopakovať, ak svedkovia neprehovoria a svedomie zaspí.

24. 2. – 2. 4. 2023

Vernisáž 24. 2. 2023 o 17.00

Elektráreň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk
www.eeagrants.sk
www.tatragaleria.sk

LUBO STACHO

Návraty stratených Plátna spomienok a zabúdania

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

ART & HOLOCAUST

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

Lubomír Stacho (1953)

Slovenský výtvarník, fotograf, vysokoškolský pedagóg. Vyštudoval Stavebnú fakultu SVŠT v Bratislave a Katedru fotografie FAMU v Prahe pod vedením profesora Jána Šmoka (1979 – 1984). V roku 1990 založil štúdium fotografie na VŠVU v Bratislave, kde na Katedre fotografie vedie ateliér Laboratórium fotografie. V roku 1995 habilitoval na FAMU na docenta a v roku 2010 bol menovaný za profesora.

V Tatranskej galérii v Poprade predstaví opäť v rámci projektu ART&HOLOCAUST, ktorého je aj garantom, výber z výstav Návraty stratených a Plátna spomienok a zabúdania, ktoré zachytávajú tragédiu holokaustu. Historické fakty premieta do konkrétnych osudov ľudí, z ktorých mnohí sa z táborov smrti nevrátili. Svojimi snímkami umožňuje mŕtvym prehovoriť, vytvára ilúziu, že sú stále medzi nami. Inštalácia okrem iného obsahuje aj kamene zozbierané z celého územia Slovenska, na ktoré Lubomír Stacho umiestnil fotografie ľudí, ktorí nacistické vyvražďovanie počas druhej svetovej vojny neprežili. Prostredníctvom výtvarnej skratky a sémantickej mnohoznačnosti poukazuje na traum, ktorá zostane navždy vrytá do dejín Slovenska. Netradičný spôsob portrétovania bol inšpirovaný turínskym plátnom. „...mojej práci predchádzalo štúdium tejto problematiky, moja generácia sa nemala kde o tom dozvedieť... z rozhovorov som sa dozvedel príbehy, ktoré by som nikdy nedokázal vymyslieť. Plátna bez portrétov sú za tých, ktorých príbehy už nikto nevyrozpráva“, hovorí autor. Práve potreba nezabúdať a povinnosť pripomínať morálne zlyhanie ľudstva stojí za myšlienkou tohto projektu.

24. 2. – 2. 4. 2023

Vernisáž 24. 2. 2023 o 17.00

Elektráreň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk
www.eeagrants.sk
www.tatragaleria.sk

ZACHOR!

PREMIETANIE FILMU
Ľubo Stacho – Monika Stacho

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

ART & HOLOCAUST

TATRANSKÁ GALÉRIA POPRAD – PAMÄŤ MIESTA A MESTA

Film ZACHOR!

scenár: Ľubo Stacho; réžia: Ľubo Stacho, Monika Stacho; kamera: Ľubo Stacho

Projekt Zachor (2015 – 2017) mapuje pamäť miesta Laskár neďaleko Novák, kde bol v rokoch 1941 až 1944 pracovný a koncentračný tábor pre Židov. Väzni boli zbavení nielen hospodárskych a sociálnych, ale aj základných občianskych a ľudských práv. Pod hrozbou deportácií podávali mimoriadne pracovné výkony, čím zabezpečili nielen samofinancovanie tábora, ale aj profit pre slovenský štát. O svojich spomienkach na tábor, v ktorom boli internovaní a prežili tam časť svojej mladosti, hovorí päť pamätníkov. Z ich výpovedí sa dozvedáme o neuveriteľnej ľudskej túžbe žiť a prežiť, nerezignovať ani v tých najťažších situáciách. Prvým filmom z pracovného tábora v Novákoch bol film Boxer a smrť (1962), ktorý bol natáčaný priamo v tomto tábore, ale nemá s ním nič spoločné. Po ňom nasledovali filmy Pán učiteľ (1990), Tábor tieňov (2013) a teraz sa stretávame so štvrtým filmom, opäť dokumentárnym, Zachor (2018), po slovensky Pamätaj. Aj v tomto filme sú použité ukážky z filmu Boxer a smrť. Zaradenie Židov do pracovných táborov na Slovensku malo byť alternatívnym, slovenským riešením židovskej otázky. Aj tento model je z dnešného pohľadu nehumánny, ale v kontexte holokaustu poskytoval Židom, zaradeným do pracovných táborov, nádej na prežitie... Pracovné tábory boli zriaďované na základe vyhlášky ministerstva vnútra z 2. apríla 1941. Najväčšie tábory boli vo Vyhniach, Seredi a Novákoch. Išlo o dokument, ktorý má v sebe obrovský kapitál, žiaľ, opäť nevyužitý (podobne, ako pri filme Tábor tieňov). Dominantné sú v ňom výpovede ľudí, ktorých fyzický vek prekračuje 80-tku, a ktorí boli priamo internovaní v tomto tábore.

24. 2. 2023 o 11.00

Elektrárň TG, Hviezdoslavova 12, Poprad

www.artandholocaust.sk
www.eeagrants.sk
www.tatragaleria.sk